

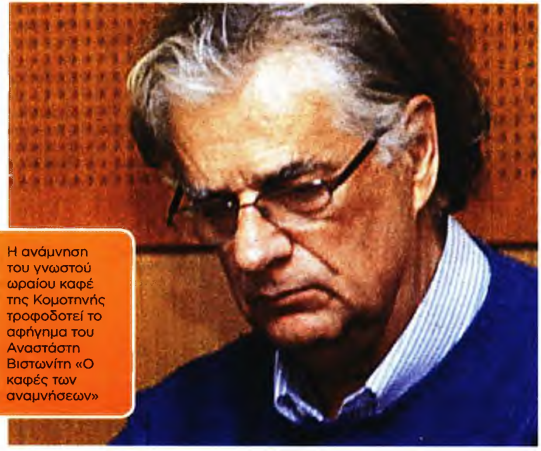
Διαδρομές χτισμένες από λέξεις

Δύο λογοτέχνες με γενέτειρα την Κομοτηνή περιγράφουν την πόλη μας μέσα από το έργο τους

ΤΩΝ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΒΙΒΙΚΙΔΟΥ, ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Η σχέση της Θράκης με τη λογοτεχνία ήταν ανέκαθεν αξιοσημείωτη. Οποιος επισκεφθεί το κέντρο της Κομοτηνής θα το διαπιστώσει, άλλωστε, από την προτομή του θρακιώτη λογοτέχνη Γεωργίου Βιζυηνού, που δεσπόζει απέναντι από το Δημαρχείο. Πολλοί γράφουν σήμερα στην περιοχή μας ποίηση και πεζογραφία. Δύο σπουδαί-

οι, βραβευμένοι και μεταφρασμένοι σε πολλές γλώσσες, συγγραφείς της σύγχρονης νεοελληνικής λογοτεχνίας, ο Αναστάσιος Βιστωνίτης (επί σειρά ετών συνεργάτης της εφημερίδας «Το Βήμα») και ο Μισέλ Φάις, γεννήθηκαν και έζησαν αρκετά χρόνια στην Κομοτηνή. Μοιραία τα κείμενά τους φέρουν ίχνη του τόπου καταγωγής τους.

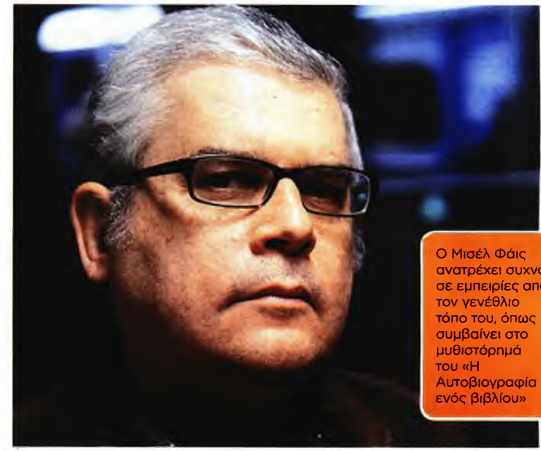

Η ανάμνηση του γνωστού ωραίου καφέ της Κομοτηνής τροφοδοτεί το αφήγημα του Αναστάσιου Βιστωνίτη «Ο καφές των αναμνήσεων»

Αναστάσιος Βιστωνίτης Ο καφές ως διαβατήριο ενηλικίωσης

Ο Αναστάσιος Βιστωνίτης γεννήθηκε στην Κομοτηνή το 1952, παρουσιάστηκε στα γράμματα το 1970 και από τότε εξέδωσε δέκα ποιητικές συλλογές, έξι πεζογραφικά βιβλία, τέσσερις τόμους δοκιμίων και ένα βιβλίο μεταφράσεων του κινέζου ποιητή της δυναστείας των Τανγκ, Λι Χο.
Ο Έλληνας λογοτέχνης ανακαλεί, μέσω της γραφής του, γεύσεις και μυρωδιές της γενέθλιας πόλης. Η ανάμνηση του γνωστού ωραίου καφέ της τροφοδοτεί το αφήγημα «Ο καφές των αναμνήσεων», το οποίο περιλαμβάνεται στο βιβλίο του συγγραφέα «Κάτω από την ίδια στέγη» (εκδ. Κίχλη). Ο καφές γίνεται μάλιστα με κάποιον τρόπο διαβατήριο για το πέρασμα στην ενηλικίωση.
«Δεν θυμούμαι πότε ήπια για πρώτη φορά καφέ. Παιδί, στο χωριό των γονιών μου κοντά στην Κομοτηνή, έβλεπα συγγενείς και γείτονες να κρατούν το φλιτζάνι με το πιεσάκι ψηλά, στο μέσον περιπού του στήθους, και να ρουφούν ηδονικά το περιεχόμενο με μικρές γουλιές και σε αραία χρονικά διαστήματα, συζητώντας περί ανέμων και υδάτων ή, πιο σαστά, σχολιάζοντας τη ζωή των άλλων, αφού εκείνα τα χρόνια στα σπίτια δεν συνηθίζονταν οι πολιτικές συζητήσεις. [...] Στα μέρη μας δεν έβαζαν γάλα στον καφέ ή καφέ στο γάλα. Και καφέ χωρίς ζάχαρη δεν έπινε σχεδόν κανείς – εγώ τουλάχιστον δεν θυμούνται ούτε έναν από τους μεγαλύτερους να πίνει τον καφέ του σκέτο. Μια φορά, που ένας θαμώνας από αλλού παράγγειλε στο καφενείο του παππού μου έναν καφέ

σκέτο, η γιαγιά μου σχολίασε σαρόδνια: «Θα του μαυρίσει το μέσα». Η ίδια στο σπίτι δεν χρησιμοποιούσε έτοιμο, αλεσμένο καφέ. Τον αγόραζε πάντοτε σε σπόρους, τον καβούρδιζε και τον άλεθε σε μια χειροκίνητη μηχανή που τότε, όπως και σήμερα, την αποκαλούσαν «μύλο». Θυμούμαι, βέβαια, τη μυρωδιά που κυριαρχούσε κι έμενε για πολλές ώρες στην ατμόσφαιρα. Εγώ παρακολουθούσα τη διαδικασία του αλέσματος εκστατικός. Τα υπόλοιπα, σταντήσεις, συζητήσεις και τα παρόμοια, τα συνέδεα πάντοτε με τη μυρωδιά και τη μηχανή του αλέσματος. [...] Ο παππούς μου έπινε τον καφέ του βαρό γλυκό – κι αυτός, μου φαίνεται, ήταν ο λόγος που τον έπινα έτσι κι εγώ για μερικά χρόνια. Αρχισα να πίνω μέτριο καφέ εξαιτίας ενός λάθους. Το 1974 στη Θεσσαλονίκη σχεδόν κάθε απόγευμα περνούσα από το βιβλιοπωλείο του Μανώλη Αναγνωστάκη και του Γιάννη Πάνου στη Χρυσοστόμου Σμύρνης κι έκανα παρέα στη Νόρα. Ο πρώτος καφές που με κέρασε η Νόρα ήταν βαρύς γλυκός, όπως τον έπινα. Τη δεύτερη φορά όμως, «μέτριος, ε;» είπε κι εγώ ο νεοσός ντραπικά να πιο όχι. Όλες τις επόμενες φορές ο καφές έρχονταν μέτριος. Τον συνηθισα γρήγορα κι έτσι τον πίνω έκτοτε. Μολονότι είχαν περάσει τέσσερα χρόνια σχεδόν από τότε που μετακομίσαμε οικογενειακώς στη Θεσσαλονίκη, για έναν παράξενο λόγο αυτή η αλλαγή των προτιμήσεων σηματοδοτεί για μένα το πέρασμά μου από τον κόσμο της επαρχίας στη μεγάλη πόλη».

Ο Μισέλ Φάις ανατρέπει συχνά σε εμπειρίες από τον γενέθλιο τόπο του, όπως συμβαίνει στο μυθιστόρημά του «Η Αυτοβιογραφία ενός βιβλίου»

Μισέλ Φάις Η καμήλα, το κουσμάρι και το άγαλμα

Ο Μισέλ Φάις γεννήθηκε την Πρωταπριλιά του 1957 στην Κομοτηνή. Έχει εβραϊκή καταγωγή από την πλευρά του πατέρα του και σπούδασε οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στον κινηματογράφο συνεργάστηκε με τον Θόδωρο Αγγελόπουλο. Παράλληλα έχει επιμεληθεί πολλούς συλλογικούς τόμους λογοτεχνίας και εικαστικά λευκόματα.
Τον διακρίνει ένας ιδιότυπος τρόπος αυτοβιογράφησης από βιβλίο σε βιβλίο. Αναπόφευκτα, λοιπόν, ανατρέπει συχνά σε εμπειρίες από τον γενέθλιο τόπο, όπως συμβαίνει στο μυθιστόρημά του «Η Αυτοβιογραφία ενός βιβλίου» (εκδ. Πατάκη), όπου, μεταξύ άλλων, θυμάται τους καμηλιέρηδες που διέσχισαν την πόλη, αλλά και τους «Σαρακατσαναίους». Σε μια υποθετική συνέντευξη που δίνει στον συγγραφέα ο βιβλιοθηκάριος Γιάννης Αχταλής, μαρτυρούνται τα εξής:
«Οι καμηλιέρηδες ήταν μουσουλμάνοι. Είχαν στάβλους ειδικούς εκεί που είναι το Διοικητήριο σήμερα. Δεν είχαμε ελληνικό στοιχείο σ' αυτόν τον τομέα. Μετέφεραν κυρίως ξύλα και κάρβουνο από την ορεινή Ροδόπη, από τα βουνά, από τα Πομακοχώρια. Δεν μπορούσε να πάει το γαϊδουράκι ή το μουλάρι εύκολα. Πήγαινε όμως η καμήλα.
Τώρα, πώς πήγαινε η καμήλα είναι λίγο περίεργο. Αλλά μάλλον θα γίνονταν αλληλοεξυπηρέτηση. Θα κατέβαζαν

δηλαδή την πραμάτεια με το μουλάρι ως ένα σημείο και στη συνέχεια θα φερνονόταν στην καμήλα. Το ίδιο όμως και πιο φαντασμαγορικό θέαμα ήταν τα παραβάνια των Σαρακατσαναίων. [...] Για τους Σαρακατσαναίους μου έχει μείνει μια γεύση. Είχε ο πατέρας μου έναν φίλο Σαρακατσανάτη που μας έφερνε, όταν κατέβαιναν στα χεμαδιά, κουσμάρι. Το κουσμάρι ήταν αμβροσία, θείο πράγμα. Τι ήταν; Ξινοσμένο τυρί, γάλα, αλεύρι και βούτυρο, ένα χαρμάνι. Τσοπάνικο φαγητό. Σήγαινε γιορτή στο σπίτι. Το τρώγαμε σιγά σιγά, γιατί σε πάνει λιγούρα, με τοίσιπουρο από μούρα».
Στη συνομιλία του συγγραφέα με τον γηραιό φωτογράφο Ξενοφόντα Παπαζέκο, κάτοικο Κομοτηνής από το 1922, καταγράφθηκαν και τα παρακάτω:
«Όταν ήλθομεν εις την Κομοτηνήν, η Κομοτηνή ήτο σε αθλία κατάσταση. Όλα ήσαν ερειπωμένα. Εκείνο που προσεπάθησε η Διοίκηση εδῶ ήταν να μπορέσουμε να τη συμμορφώσουμε. Και πράγματι συμμορφώθη. Εσκεπάσθη το ποτάμι που ήτο πριν εδῶ, που είχε κάμει πλημμύρα και τι πίνιξε όλα. Κι έγινε καλύτερα απ' ό,τι ήταν πριν. Το άγαλμα του Βιζυηνού, όταν ενήντο, παρερισκόμην εκεί. Να κοιτάζει ανατολικά, είπα. Και δεν ηθέλησαν. Ενώ εγώ θεωρούσα ότι εκεί ήταν ο προορισμός του να κοιτάζει. Δεν μ' ακούσανε».